

MASSÉNA – PÁRIZS ÚJ EGYETEMVÁROSA

MASSÉNA – NEW CAMPUS OF PARIS

SZERZŐ/BY:
BENKŐ MELINDA

LEKTOR/REVIEWER:
M. SZILÁGYI KINGA

Korunk társadalmi berendezkedésének megnevezésére az információs társadalom, a posztindusztriális társadalom, a posztmodern társadalom, a tudástársadalom, a hálózati társadalom fogalmakat egyaránt használjuk. Az árnyalatnyi különbségek ellenére mindegyik háttérében a tudásgazdaság áll, amely szerint az értelem gazdasági hasznosításán keresztül jön létre érték. Fritz Machlup közgazdász 1962-ben vezette be a tudásipar fogalmát, melyet öt területre osztott: oktatás, kutatás és fejlesztés, tömegmédiá, információ-technológiák

és információ-szolgáltatások. Számításai szerint az USA-ban 1959-ben már a tudásipar állította elő a GDP 29 %-át...

Az USA-ban az 1950-es évek nagy gazdasági fellendülésével, társadalmi átalakulásával párhuzamosan kezdődött meg a felsőoktatási expanzió, így az egyetemi, főiskolai képzésben való részvétel egyre szélesebb társadalmi rétegek számára lehetővé vált. A folyamat a 70-es években Nyugat-Európa országában, az 1989-es rendszerváltozást követően pedig a volt szocialista országokban is lezajlott. 2000-es célkitűzé-

sei alapján az Európai Unió nemzetközi versenyképességének megőrzése érdekében a világ legdinamikusabb tudásalapú gazdaságává szeretne válni. Ennek érdekében átalakult az intézményrendszer, 18 évre kitolódott a tankötelezettség korhatára, megváltozott a szakképzés rendszere, a középfok általánossá, a felsőoktatás „tömegessé” vált és felgyorsult a felnőttoktatás fejlesztése.

Ezeket a társadalmat és a gazdaságot is jelentősen érintő változásokat a felsőoktatási részvételi arány mindenhol markánsan megváltozott számai is tükrözik.

1. kép/pict.:

Masséna negyed
összképe a Szajna
felől. / View of
Masséna Quarter from
the river Seine.

FORRÁS / SOURCE:
A FOTÓK A SZERZŐ

FELVÉTELEI,
MELYEKET 2010
MÁJUSÁBAN
KÉSZÍTETT. / THE
PHOTOS WERE TAKEN
BY AUTHOR IN THE
MAY OF 2010.

'Information society', 'post-industrial society', 'post-modern society', 'knowledge society' and 'network society', all terms are equally used for the denomination of social conditions of our age. Despite some slight differences, all of them are based on knowledge economy, which states that value is generated by the economic exploitation of knowledge. The category of knowledge industry was introduced by the economist, Fritz Machlup in 1962. He divided the notion into five sub-areas: education, research and

development, mass media, information technologies and information services. According to his calculations already in 1959 the knowledge industry produced 28% of the USA's GDP...

The higher education expansion started in the USA in line with the great economic boom and the social changes of the 1950's. This way the participation in higher education became accessible for a wider and wider social strata. This process took place in the West-European countries in the 70's and in the former socialist countries after the change of

Franciaországban jelenleg a 20 éves korosztály közel 75%-a valamilyen felsőoktatási intézmény beiratkozott hallgatója. Magyarországon az 1980-as évek elején ez az adat 10% körüli volt, napjainkra pedig már megközelítette az 50%-ot.

A jelen írás ezt a kérdéskört városépítészeti szempontból közelíti meg, ezért célja a város és az egyetemi létesítmények térbeli viszonyainak elemzése, ezek változásainak rövid történeti áttekintése. Majd részletesen Párizs új, 2005-től folyamatosan épülő egyetemvárosát, a Szajna-parti Massénát ismerteti (1. kép).

Párizs Quartier Latin negyedében a 11. század végétől működik Európa második legrégebbi egyeteme (az elsőt Bolognában, 1088-ban alapították). Az oktatási és az azt kiszolgáló egyéb (szállás, vendéglátó, kulturális) funkciók a városba települtek, először meglévő házakat kezdtek használni, majd a terjeszkedés igénye miatt újabb és újabb építési helyeket, telkeket foglaltak el. Így a párizsi *városszövetbe*

szétszórva, épületenként nőtt bele az 1257-től Sorbonne-nak nevezett egyetem (2. kép). A középkori Quartier Latin épületállományának mintegy harmadát foglalták már el az egyetem épületei, így a hallgatók életének nagy része magában a városban zajlott. Mindez az utcák, terek használatát átformálta, hangulatát meghatározta. Később a terület központi szabad tere az 1778 óta a nagyközönség számára megnyitott Luxembourg-kert lett. A mai egyetemi épületek többsége a 19. század végi felújítások, átépítések, bővítések során jött létre. A közel 1000 éves múltra visszatekintő Sorbonne diákságának folyamatos jelenléte a párizsi bal parton a városközpontnak ezt a részét *egyetemvárossá* alakította.

Bologna és Párizs egyetemei után harmadikként Oxford kezdett el működni a 11. század végi Európában. Az angol egyetemi városok - Oxford, Cambridge - college-ei szintén beépültek a városba, mégis attól kicsit már elkülönülve, önálló egységet képeztek. Általában központi, geometrikus alaprajzú dísz- vagy haszon-

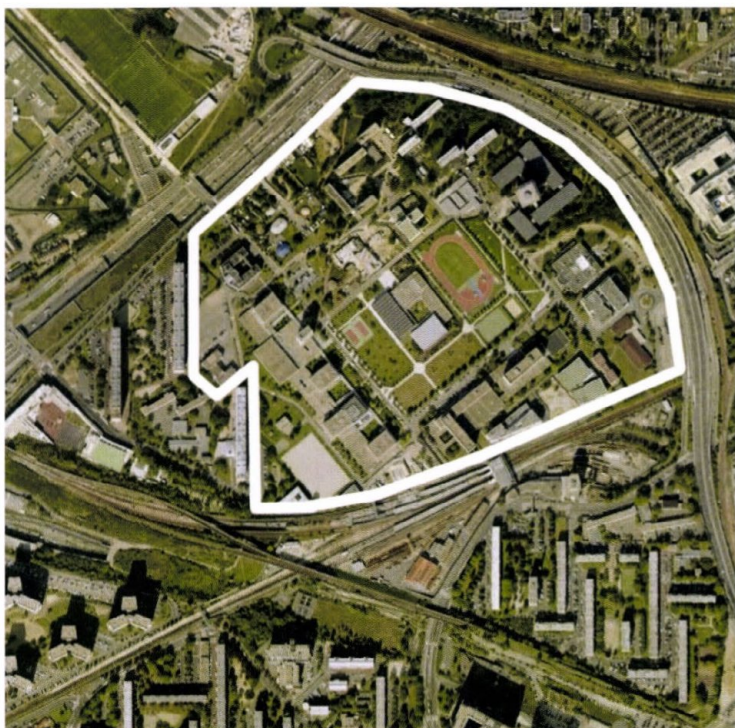

2., 3., 4., 5. kép/

pict.: 1,0 × 1,0 km-es
városszövet részletek:
a Sorbonne épületei a
Quartier Latin-ben /
Jussieu Campus
–campus a városban /
Nanterre Campus
– campus Párizson

kívül / egyetmi
épületek a Masséna
negyedben / 1,0 × 1,0
km large details of the
urban fabric: Latin
Quarter with the
Sorbonne buildings /
Jussieu Campus
– campus in the city /

Nanterre Campus
– campus outside Paris /
Masséna Quarter with
university buildings
FORRÁS / SOURCE:
GOOGLEARTH

regime of 1989. In our days the intention of the European Union is to become the most dynamic knowledge-based society of the world. For this purpose the system of institutions has been transformed, school-age was increased to 18 years, training system was changed, secondary education became general, the development of adult education was accelerated and the tertiary education turned into “mass education”, too.

This heavy alternation affecting both society and economy is reflected by the significant changes in higher education proportion. At present almost 75% of the 20 year olds are enrolled into a higher educational institution in France. In Hungary the beginning of the 80's this data was about 10%, but in our days it is almost 50%.

This paper attempts to approach this issue from urban design aspect, and for this reason, its purpose is to analyze the spatial conditions of university establishments, and a brief historical

summary of the relation between city and university. The new Masséna quarter of Paris, that runs alongside the Seine will be presented as a university hub, which opens onto the city (1.).

The second oldest university of Europe (the first was founded in Bologna in 1088) has been operating from the end of 11th century in the Latin Quarter of Paris. At first the existing houses were used for educational and complementary functions, and then the new university buildings were occupying newer and newer plots of the city. In this way the university - called Sorbonne from 1257 - developed by buildings *dispersed into the urban fabric* (2.). About one third of the medieval Latin Quarter's building stock was used by the university, thus great part of the students' life happened in town. This transformed the usage and determined the atmosphere of streets and urban space. Later, around 1778 the Luxembourg garden became the central open-air space of this area, which was

opened to the public. The majority of the present Sorbonne University institutions are in the renovated buildings, expanded at the end of 19th century. The continuous presence of Sorbonne students at the left bank of Paris formed the Latin Quarter into a *university town*.

After the universities of Bologna and Paris, the university of Oxford was created as the third in Europe at the end of the 11th century. The colleges of English university towns - e.g. Oxford and Cambridge - were also built in the town, but separated from it. Generally the buildings were organized around a central geometrically formed courtyard, so the colleges formed independent unities. Then this form defined the archetype of the university campus, which became more and more frequently used from the 18th century (6.). *Campus*, the Latin word originally marked a large open space, but it gained a new meaning: now it is such a university quarter that can be

6. kép/pict.: Párizs déli részén 1923 és 1969 között felépített „Cité internationale”, a közel 5000 külföldi diáknak helyet adó kollégiumi terület első épületegyüttese, a Fondation Deutsch de la Meurthe. Az építész, Lucien Bechmann Oxford történelmi college-einek beépítési és építészeti elveit követte. / The residences that make up the Cité Internationale were built between 1923

and 1969 in the Southern part of Paris. The first building of the college area which gives place to near 5000 foreign students, was the Deutsch de la Meurthe Foundation. Architect Lucien Bechmann drew his inspiration from English colleges such as Oxford.

kert, illetve udvarkert köré, „U” alakban csoportosultak az oktatási és szállásépületek. Ez a forma lett aztán az archetípusa a 18. századtól kezdve egyre inkább általánossá váló egyetemi campusoknak (6. kép). A latin *campus* szó, mely eredetileg tágas, nyitott térséget jelölt, új jelentést kapott: ez most már egy olyan egyetemi városrész, mely a városba ékelődve vagy a városon kívül, egyértelműen elhatárolható területtel bír. A campusban nem csak oktatási, kutatási épületek vannak, hanem étterem, könyvtár, sportlétesítmények, szállásépületek, rendezett szabad terek is hozzá tartoznak.

Párizsban csak a 20. századtól kezdve jelentek meg ilyen jellegű campusok. Ezek kialakításánál egyrészt angol vagy amerikai mintákat követtek, másrészt új típusú környezetformálásra törekedtek. Ezek közül is a legextrémebb példa a napjainkban teljes felújítás alatt álló 10 hektáros Jussieu Campus (3. kép). A Sorbonne természettudományi karainak befogadására építették Párizs központjában (Université Paris6, Paris7), a történelmi egyetemváros közelében. A Szajna-parti területen korábban Napoleon Bonaparte által létrehozott borcsarnokok álltak. Az első folyóparti egyetemi épületet 1957-ben építették, majd Édouard Albert építész, a korábbi beépítés geometriájára reflektálva, egy 275 × 333 méteres városi megastruktúrát alkotott. Ez egy olyan rácsrendszer, melyet a központi udvar mellett 21 azonos méretű, 45 × 33 méteres belső udvar

köré szervezett. Az épületegyüttest föld alatt mélygarázzsal fogta össze, a rácsponthoz tette a vertikális közlekedőket, a rövidebb oldalakra az oktatási, a hosszabbakra a kutatási szárnyak kerültek. A beépítés a 60-as évek internacionalista stílusának megfelelő szigorú racionalitást tükrözi: az egységesen 6 szintes, pilléreken álló – így a terület teljes átjárhatóságát lehetővé tevő – előre gyártott beton-fém-üveg épületek rendszerét csak a főudvarba helyezték, 24 emeletes, 90 méter magas adminisztrációs torony szakítja meg. A tervezett épületegyüttes kétharmada készült el, mikor az építkezést 1972-ben végleg leállították. Az 1959-től működő campus hangulatát döntően az elidegenítő, monoton épített környezet határozta meg, s nem tudott létrejönni egy differenciált térhasználat. Az épületek, a szabad terek gyorsan degradálódtak, és nem véletlen, hogy számos társadalmi konfliktus, diáklázadás épp e helyt éleződött, tört ki. Jussieu teljes felújítása 1998-ban kezdődött. Az épületek szerkezetei, anyagai korunk igényei szerint megújultak, de a campus térstruktúrája változatlan maradt, és így továbbra is idegen testként, zárványként él az öt körülvevő városszövetben.

Az egyetemváros és a város a városban európai campus-modellek mellett a 20. században már Franciaországban is megjelent a várostól független campus; az önálló, távoli, zárt világot biztosító, tágas, zöldbe ágyazott amerikai egyetemtypus. Az 1960-as évektől kezdve uralkodó

integrated into the town or can be established outside the town in a distinctly limited area. Not only educational and research buildings are on campus, but restaurants, libraries, dormitories and arranged open spaces can also be found.

In Paris such campuses appeared only from the 20th century. English or American models were followed in the design; otherwise the planners strived to find a new typology. The most extreme example of these is the Jussieu Campus (3.). It was built for the reception of Sorbonne's natural science faculties (University Paris6, Paris7) in the centre of Paris near the historical university town, the Latin Quarter. The former wine market created by Bonaparte Napoleon stood there on the bank of the Seine. The first university buildings were built along the Eastern bank of the River Seine in 1957. Then reflecting the geometry of the former market, the architect, Édouard Albert designed a mega-structure, a modular metallic building, a complex of 275×333 meters. It is a grid structure organized around 21 similarly-sized courtyards of 45×33 meters and a bigger central court. The educational wings are on the shorter sides, and the research wings on the longer sides. The grid is built on a large elevated slab, so the wings do not reach the bottom of the slab, making it possible to walk across the campus without crossing the buildings. The construction is reflecting a strict rationalism in accordance with the international style of 60's: most of the campus consists of regular grids of 6-floor wings of prefabricated concrete-metal-glass building system. The form is interrupted only by the administrative tower of Jussieu with 24 floors and a height of 90 meters. Two third part of the planned building complex had been finished by the time the construction was definitely stopped in 1972. The campus was opened in 1959 and generally described as an architectural failure. The campus has increasingly degraded since its erection, and it was not accidental, that it became the spot where so many social conflicts, student revolts became tense and broke out. Total reconstruction of Jussieu Campus started in

1998. The structures and materials of the buildings were renewed according to the demands of our age, but the urban situation of the campus remained unchanged. Anyway this complex continues to live in the historical urban fabric as a strange volume, an inclusion.

Beside the *university town* and *city in the city* European campus models, in the 20th century the *city-independent campus* appeared in France, too, ensuring a distant, wide, closed, green world of American university type. From the beginning of late 60's the dominant university-development model was in harmony with the urban theories of the age: unambiguously separable "New Towns" divided into clear functional zones grew around Paris, and the new campuses could easily serve the demands of the expansion of higher education. However, after the May 68 student rebellion it seemed a politically favorable decision to keep and control the young intellectuals outside the city centre.

Lots of new huge French campuses, separated university towns were born in this period. Following the infrastructure developments – which ensured the good car and RER (suburban train) accessibility – new campuses for mass education were built as State Greenfield investments, generally on the former un-urbanized areas. The design concept always reflected the needs, the rationality of the function, the connecting role of the open space system, the significance of the composition.

The American type campus Paris X University was built in 1964 – also as an extension of Sorbonne – in the north-western agglomeration of Paris in Nanterre, which increased to almost 100.000 inhabitants (4.). This is the second biggest campus in France, and in the suburb of the capital it is the greatest with 40.000 students. Motorways and rails surround the inclusion area of 30 hectares. The centre of the campus is a large green surface with a sport hall and swimming pool, which is suitable for arranging even international competitions. This area is bordered by

egyetem-fejlesztési modell összhangban volt a kor urbanisztikai elveivel: Párizs körül egyértelműen elkülöníthető funkcionális zónákra osztott „Új Városok” nőttek, és az itt épülő campusok könnyen ki tudták szolgálni a felsőoktatási expanzió igényeit. A 68-as diáklázadások után politikailag is kedvező döntésnek tűnt a fiatal értelmiség városközponton kívül tartása és kontrollálása.

Számos hatalmas francia új campus, külön egyetemváros született ebben a korszakban. Infrastruktúra-fejlesztéseket követően – melyek biztosították a terület jó autós és RER (külvárosi vonat) megközelíthetőségét –, zöldmezős állami beruházásként, korábban nem urbanizált területekre épültek az új tömegképzést biztosító egyetemek. A beépítési koncepció mindig a rendeltetés szükségleteit, racionalitását, a szabad térrendszer összetartó szerepét, a formai komponáltság fontosságát tükrözte.

1964-ben szintén a Sorbonne bővítéseként jött létre Párizs észak-nyugati agglomerációjának közel 100 000 lakosúra duzzadt városában, Nanterre-ben a Université Paris10 amerikai típusú campusa (4. kép). Ez Franciaország második, a főváros környékének pedig legnagyobb egyetemvárosa, 40 000 hallgatóval. Autópálya és vasút veszi körbe a közel 30 hektáros zárványterületet. A campus központja a tágas zöldfelület a nemzetközi versenyek lebonyolítására is alkalmas sportcsarnokkal és uszodával. Ezt a térséget keretezik a szigorú funkcionális elrendezés szerint felosztott épületsávok. Nanterre az 1968. májusi diáklázadások központjaként, mint „Vörös Nanterre” tett szert nemzetközi ismertségre. Robert Merle Üvegfal mögött című regényé-

ben érzékletesen ábrázolja a korabeli diákeletet, mely ebben a semmibe épített új egyetemi környezetben zajlott.

MASSÉNA NORD

Párizs 1991-ben indult legnagyobb, 130 hektárnyi városmegújítási projektje a „Paris Rive Gauche” három, a Szajnán átívelő híd által meghatározott részterületre tagolódik. Az Austerlitz negyed a belvároshoz legközelebb eső, pályaudvar környéki terület, ahol elsősorban a *tercier* ágazat terjeszkedik. A központi Tolbiac-ba, a megújulást is jelképező katalizátor épületet, Franciaország új nemzeti könyvtárát építették (1995), majd az ezredfordulóig igényes lakóterületté fejlesztették. A Masséna negyed, a Párizs közigazgatási határáig terjedő rész, korábban egyrészt az Austerlitz pályaudvarra vezető sínek rendező pályaudvari területe volt, másrészt a várost kiszolgáló malmok, búza- és liszt-raktárak, hűtőházak helyszíne (5. kép). Az ipar megszűnése, városból való kitelepülése tette lehetővé, a kortárs városfejlesztés Párizson belüli építési igénye pedig megkövetelte a Szajna-parti terület teljes átértékelését. Az építészeti beavatkozásokat a teljes terület összefogó infrastruktúra kiépítése előzte meg. 26 hektárnyi vasúti pályát fedtek le, és a kialakuló földemen hozták létre a folyóval párhuzamos új főútvonalat, az Avenue de France-t, melyet Párizs útjaira nem jellemző, központi elhelyezésű, elkülönített kerékpársávval láttak el. Az 1998-ban átadott új metróvonal, a Meteor a városközpontot 10 percnyi közelségbe hozta. A napjainkban épülő, Párizst körbeölelő T3 villamospálya pedig a külső városrészek között

biztosít majd a fenntartható közlekedés elveinek megfelelő új kapcsolatokat. Mindemellett a területen különleges szerephez jut a Paris Rive Gauche egységét erősítő Szajna-rakpart megújítás (7. kép). Ez része annak a 2002-ben elkezdett, és 2012-ig tartó folyamatnak, melynek célja Párizson belül évente 4,5 hektárnyi folyóparti szabad tér rehabilitációja. Ezáltal a korábban közlekedésre vagy ipari funkciókra használt szakaszok is egy összefüggő, víz közeli, gyalogos, kerékpáros köztérrendszer részévé válnak.

A városmegújítási akcióterület egyes részeire városépítészeti pályázatokat írtak ki, majd ezek alapján választották ki a beépítés tervezőjét, aki egyben a megvalósítás folyamata alatt az adott terület építész-koordinátora is volt. A 20 hektáros Masséna Nord negyed 1995-ös tervpályázatát Christian de Portzamparc, Pritzker-díjas francia építész nyerte, aki a korábban általa kidolgozott nyitott tömb (*ilot ouvert*) elméletet itt ültette át a gyakorlatba. Gondolatai az olasz-francia morfológiai iskola tanításaira épülnek, a történeti és a modern városi hagyomány egyesítésére törekszik, és a 21. század nagyvárosában a történetileg mindig is létező sokféleség visszaállítását szeretné elérni terveivel.

Masséna születő új egységét heterogén, önálló építészeti arculattal rendelkező elemekből, épületekből, és a köztük lévő terekből szövi (8. kép). A nyitott tömb formai megoldása mellett Masséna Nord a „nyitott egyetem” koncepcióját is megvalósítja. Olyan városrész jön létre, ami a modernista várostervezés elvei szerint szigorúan térben elkülönülő funkcionális zónák helyett a funkciók keveredését, a használat sokféleségét tudatosan érvényesíti. Való-

divided building bands in severe functional arrangement. As the centre of the May 68 student rebellion, the campus was nicknamed Red Nanterre, Mad Nanterre and this way it got an international notoriety. Robert Merle's novel 'Behind the Glass' describes sensitively the student's life of this period in this university environment built in the middle of nowhere.

NORTH MASSÉNA

The "Paris Rive Gauche" development is the greatest urban renewal project (130 hectares) started in 1991. The area is divided into three districts defined by Seine bridges. The Austerlitz Quarter is the nearest area to the city centre with the railway station, where mainly the tertiary sector extends. The nerve centre of the Tolbiac Quarter is the New National Library of France (1995), and this part was developed into a residential area by the turn of the century. The Masséna Quarter, a former industrial area is situated on the administrative boundary of Paris and on the riverside. On the one hand it was used by the railways on the other hand it was the site of the city-serving mills, wheat and flour warehouses, and cold-storage (5.). Cessation of the industry on this site made it possible and the contemporary claim of the city development inside Paris required to revalue the entire area.

The infrastructural developments prepared for the architectural interventions. 26 hectares railway area was covered, and the new main road parallel with the river, the Avenue de France, was created on the built roof with cycle path. The new metro line, the Meteor

opened in 1998, brought the city centre into a 10 minutes proximity. In our days a new tramway (T3) is constructed around Paris, and this line will ensure new connections between the exterior quarters. The developments respond to the demands of sustainability. However, reclaiming almost three kilometers of riverbank is one of the key challenges of the Paris Rive Gauche project (7.). This is an important part of the process which began in 2002 and lasts till 2012, while 4.5 hectares riverside open space is rehabilitated in Paris by years. The sections of the former traffic or industrial zones of the riverside will be dedicated to leisure: tree-lined promenades, cycle paths, barges, terraces, relaxation areas close to the water.

Various town-planning architects, selected after international tenders to design the different districts of Paris Rive Gauche, became the design- and coordinating architects of a certain area. French architect Cristhian de Portzamparc - awarded with Pritzker Prize - won the urban planning competition of the 20 hectares large North Masséna area in 1995. His thoughts are based on the Italian-French morphology school. Valuing diversity, the design principles of the open block (*ilot ouvert*) are based on the unity and the common advantages of historical and modern city traditions and the city's urban reality.

Portzamparc's wanted to form a new urban unity from heterogeneous elements, various architectural statements and characteristic open spaces (8.). Beside the formal resolution of the open block he realizes the "open university" concept in Masséna, too. A quarter comes into being which consciously enforces the mix-

ture of the functions, the usage of multiplicity, instead of the modern, strict, functional-zone division of space. Practically, he returns to the ancient model and integrates the university into the city. The university institutions are only buildings in the urban fabric, and the students use the squares, streets and parks of Masséna district like the open spaces of their campus.

The area is bordered the four main roads, and it is divided by the system of streets into blocks and three blocks always form a perpendicular lane to the Seine. The building functions of these bands are different, varying university and housing, and they are closed with offices on their back part far away from the Seine (9.). In this way the university - University Paris7 that left definitively Jussieu Campus because of the renovation - is dispersed in the city and eventually host 30.000 students, lecturers and researchers in Masséna.

As the result of the new urban development principles (e.g. urban renewal, sustainable traffic system, social diversity, development of the open space etc.), the campus model changed a lot during some decades. Instead of multidisciplinary, closed university campus in the city or the outskirts, the historical example, the university integrated in the city came to the front in contemporary developments. As in the future of the sciences the interdisciplinary comprises the greatest possibilities, the university also strives to create new relations with the city. It is the "also-also" logic of 21st century that prevails.

The town complexity which is based on contrasts, and normally comes into being during the historical organic development, here and now thanks to master

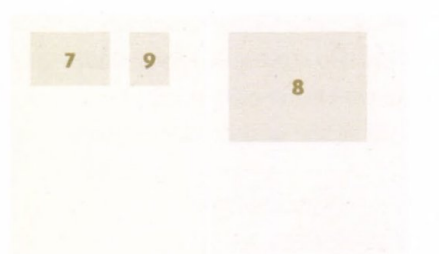

jában visszatér az ősi modellhez és az egyetemet a városba integrálja. Az egyetemi intézmények csak épületek a városzövetben, a diákok a Masséna tereit, utcáit, parkjait is használják a campus szabad tereiként. A négy, nagy forgalmú városi főút által határolt terület a klasszikus várostagolásnak megfelelően utcák által határolt tömbökből áll össze, de 3-3 tömb mindig egy Szajnára merőleges sávot is alkot. A sávok funkciói eltérők, mivel egyetemi és lakósávok váltakoznak, és a hátsó, az új főút felőli részüken irodákkal záródnak (9. kép). Így a Massénába szinte észrevétlenül ékelődik bele egy 30 000 hallgatónak otthont adó egyetemváros, ahova az Université Paris7 a Jussieu Campus felújítása miatt települt át. A campus-modell az elmúlt évek során kidolgozott új urbanisztikai elveknek is köszönhetően – mint a városmegújítás, a fenntartható közlekedés, a társadalmi mixitás, a városi zöldfelületek fejlesztése stb. – néhány évtized alatt rengeteget változott: a 60-as évek pluridiszciplináris zárt városi vagy városon kívüli campusa helyett előtérbe került a történeti minta, a városba integrált egyetem. Ahogy a tudományokban is az interdiszciplináris rejti a legnagyobb lehetőségeket, az egyetem is új kapcsolatokra törekszik a várossal. Az „is-is” 21. századi logikája érvényesül.

A városi komplexitás kontrasztokból épül, és az, ami az évtizedekig, évszázadokig tartó organikus városfejlődésben magától is kialakult, most a Portzamparc által

lefejtett környezetalakítási szabályok segítségével néhány év alatt kellett megvalósuljon. Masséna építkezései 2000-ben kezdődtek, az első egyetemi létesítmény 2006 őszi fogadott hallgatókat, és várhatóan 2011-re kiépül a teljes terület. A területfejlesztés, a beépítési koncepció, az arculatformálás központjában egyaránt a sokféleség állt: régi és új, alacsony és magas, magán és köz, épített és természetes keveredik a területen. A részegységekre, általában városi tömbökre bontott tervezésben közel 30 francia építész- és tájépítész-iroda vett részt. Így ennek a „játékszabályokat” betartó, Portzamparc által koordinált folyamatnak az eredménye ez kiemelkedő minőségű építészeti, tájépítészeti, mérnöki együttes; sokféleségből születő kortárs urbánus környezet.

A területen a párizsi ipari építészeti örökség jelentős épületeit megtartották, és egyetemi funkciók részére átalakították. A volt központi malom az egyetemi könyvtár épülete lett, és a liszt-raktárak csarnokában rendezték be a közös nagyelőadó-termet és az éttermet (10. kép). Ezek a terület súlypontjában, Masséna „tömbkihagyással” létrejött központi, 3 hektáros közparkjának közelében helyezkednek el (11. kép). A tömbök többsége építési telkekre tagolódik, így minden tömb azonos építészeti nyelvet használó, de különböző tagolású, anyaghasználatú, színű stb. házból áll össze. Az épületek hézagosan zárt sorú beépítést hoznak létre: egyértelműen elkülönül egymástól az utca köztere és a telkek és házak magántere, de az átlátá-

7. kép/pict.:

Rakpart-rehabilitáció a Szajna új, 2006-ban átadott Simone de Beavoir gyaloghídjánál (tervező: Dietmar Feichtinger). / *The renewal of the riverside at the new Simone de Beavoir pedestrian bridge, built in 2006 (architect: Dietmar Feichtinger).*

8. kép/pict.:

Masséna központi parkját északról lakóházak határolják, a távolban a Francia Nemzeti Könyvtár 80 méter magas tornyai látszanak (tervező: Dominique Perrault). / *The central park of Masséna is bordered by housings from North and the 80 meters high towers of The French National Library can be seen in the distance (architect: Dominique Perrault).*

9. kép/pict.:

Masséna beépítési koncepciója a terület funkcionális tagolásával: narancssárgával a városrészbe integrált egyetemi épületek láthatók. A terület fejlesztésének építész-koordinátora: Christian de Portzamparc, tájépítész: Thierry Huau. / *The master plan of Masséna with functional division of the area: university buildings are in orange. Coordinating architect: Christian de Portzamparc, landscape designer: Thierry Huau.*

plan rules laid down by Portzamparc must be realized in some years. The construction of Masséna started in 2000, and the first university establishment received students in the autumn of 2006. Probably the total renewal project will be finished until 2011. It is diversity that is in the centre of the urban concept and of the architectural design of each building, too: the old and new, the low and high, the private and common, the built and natural mixes on every level. Nearly 30 French architects' and landscape designers' offices participated in the design of this district. Thus the result of this process observing the "rules of game" coordinated by Portzamparc is a contemporary high-quality environmental heterogeneity.

Important buildings of the Parisian industrial heritage on the area were preserved and renovated for university functions. The former central mill became the building of the administration and library, and the common Lecture Hall Rooms and restaurants were installed

in the hall of the flour warehouse (10.). These are settled in the focus of the area, close to the public park of 3 hectares in Masséna, made by a "block interruption" (11.). Majority of the blocks are divided into plots, so this way every plot is built up differently; the buildings use a similar architectural language, creating a special atmosphere by means of alternate heights, various material, formal and architectural solutions. This is a typology of closed blocks with gaps in between where the boundary between public and private spaces can be clearly identified, but the bordering mass is not continuous, allowing occasional views on the block's interior. So the blocks become transparent, or finally open.

It is an important element of the master plan to demonstrate the concept of street and urbanity made by the density. For that reason the new one-way streets, perpendicular to the Seine, are only 9 meters wide as opposed to the usually almost 16 meters, and the buildings form towers stretching toward the sky (12.). The

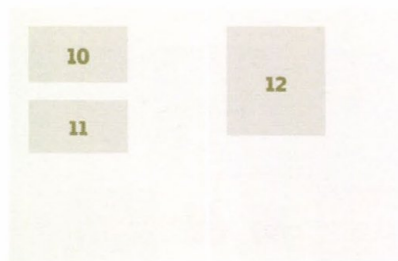
tradition of the historical "first town" organized with dense streets, and the tradition of the modern "second town" which is composed of solitary objects swimming in space are unified in Portzamparc's "third town". The houses are placed on the building site defined by the master plan. They were planned in the building up conception determined by building spots: low parts (1-3 stories) of the volumes follow the street line to ensure the closed effect of boundary wall, and the towers (8-12 stories) rise from this base, while the building mass above becomes lighter, creating a sensation of openness. The inhabitants can get to their houses from public places through several transitional spaces: pedestrian passages lead through the blocks, from where fence bordered transparent private gardens open, and from where the common areas of the house and the staircase are accessible (13.). Housing, offices, commercial outlets, services, public amenities and the university combine to establish a harmonious urban fabric.

sok, gyalogos átjárások révén a modernizmusra jellemző szövevényes külső térrendszer születik. A beépítési koncepció fontos eleme az utca és a nagyvárosi karaktert adó zártorsúság, sűrűség, feszeség érzékeltetése, ezért az egyirányú, Szajnára merőleges utcák szélessége a szokásos 16 métertől eltérően csak 9 méter, és az épülettorony az ég felé törnek (12. kép). Portzamparc úgynevezett „harmadik városában” tovább él az utcákkal szervezett, történeti, sűrű „első városnak” és a modernizmus térben úszó, szoliter tömegekből összeálló „második városának” a hagyománya. A házakat a beépítési koncepcióban meghatározott építési helyre tervezték: a tömegek alacsony (1-3 szintes) részei a keskeny utcák zártságát erősítve az utcavonalra kerülnek, és ebből emelkednek ki a modern-

izmus értékeit közvetítő tornyok (8-12 szint), így felfelé nézve az utca térfala már fellazul. A lakók az utca nyilvános teréből több átmeneti térhelyzeten keresztül juthatnak el házukig: a tömbökön gyalogos passzázsok vezetnek keresztül, melyekről a ház már átlátható kerítéssel határolt udvarai nyílnak, s ahonnan megközelíthető a ház közös tere, a lépcsőház (13. kép). Az épületek földszintjein az utcára nyíló kiskereskedelmi, szolgáltató és vendéglátó helyiségek vannak, melyek egyaránt szolgálják a lakókat és az itt mozgó egyetemistákat. Az új építésű egyetemi sáv 3 tömbjében különböző természettudományi fakultások épületgyütteseinek működnek, és ezek beépítése, tömegtagolása, anyaghasználata stb. teljes összhangban van a lakóépületekével.

10. kép/pict.: A párizsi Nagy Malom (Grand Moulin) felújított épülete (tervező: Rudy Ricciotti). / Renewed building of the former central mill (Grand Moulin) of Paris (architect: Rudy Ricciotti).

11. kép/pict.: A központi park több irányba, különböző funkciójú zöldterületekkel kibővül, a növényzet áttöri a határoló tömböket (tájépítész: Thierry Huau). / The central public park is widening towards different directions and the green area is breaking the blocks (landscape architect: Thierry Huau).

12. kép/pict.: A 9 méter széles, Szajnára merőleges utcák egyike, rue René Goscinny. / One of the 9-meters-wide streets that is perpendicular to the Seine, the street René Goscinny.

The Architect School Paris Val de Seine with its 1800 students moved to the edge of the area, to the Seine-bank in 2008 (14.). The building was designed by Frederic Borel with the transformation and expansion of the former main hall of the compressed air producing factory. The plan duplicates the mass of the industrial hall perpendicular to the river, in between the two buildings forms an open space in central position keeping the retained chimney that provides the entrance of the complex. The horizontal and vertical articulation of the new wing of 8 stories correspond to the design principles of Masséna: the building on the levels below is a single volume with the Lecture Halls and the administration zone, and above towers of 6-8 stories rise high, where studios, educational and research rooms can be found. In the old hall the library, the exposition and workshop spaces are installed.

One of the latest university developments of Europe in Masséna Quarter

of Paris broke with the conventional campus-model of the 20th century, and opens the university again onto the city. The renewed urban landscape has been animated since its opening, its commercial buildings, services, institutes operate famously, as the students immediately occupied the district. They enjoy the advantages of urban life, the accessibility of the city centre, and the duality of learning and everyday pleasures.

The expansion of high education demands university developments in Budapest, too. From the beginning of the 20th century, the campus on Buda riverside of Danube has been expanding gradually towards south, this way the area between Szabadság Bridge and Lágymányosi Bridge became a continuous university zone. Though in a shorter section, but in the vicinity of Szabadság Bridge a similar process takes place on Pest side, too. The city integrated campus-model is also a living tradition in Budapest. The city centre is

A terület szélére, a Szajna partjára 2008-ban költözött a Val de Seine építésziskola, 1800 hallgatójával (14. kép). Az épület egy sűrített levegőt előállító üzem csarnokának kibővítésével készült, Frederic Borel tervei alapján. A terv az ipari csarnok folyóra merőleges tömegét megismétli, és a két épület közt kialakuló térben, a megtartott kéményt központi helyzetbe hozva adja meg a ház bejáratát. Az új 8 szintes szárny horizontális és vertikális tagolása Masséna tervezési elveinek megfelelő: az összefogott alsó szintek a nagyelőadóknak és az adminisztrációnak adnak helyet, felettük 6-8 szintes tornyok nyúlnak a magasba, melyekben a műtermek, oktatási, kutatási helyiségek találhatóak. A régi csarnok kiállítások, workshopok színtere, ill. a könyvtár és az anyagtár nagyvonalú tere.

Európa egyik legújabb egyetemfejlesztése a párizsi Masséna negyedben szakított a 20. században elterjedt, a várostól elkülönülő campus-moddal, és az egyetemet az egykori iparterületből kialakuló új városrész szerves részévé tette. A megújult urbánus táj már átadásának pillanatában megtelt élettel, kereskedelme, szolgáltatásai, intézményei jól működnek, mert a fiatalok azonnal belakták a területet (15. kép). A diákság pedig élvezzi a városi lét előnyeit, a városközpont közelségét, a tanulás és a hétköznapi öröme kettősségét.

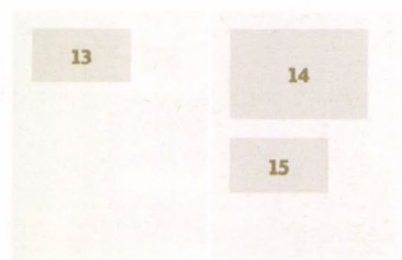
Budapesten az elmúlt évek felsőoktatási expanziója is egyetem-fejlesztéseket

követelt. A 20. század elejétől a budai Duna-parton fokozatosan dél felé terjeszkedő campus napjainkban is bővül, így lassan a Szabadság-híd és a Lágymányosi-híd közti terület összefüggő egyetemvárossá válik. Ha rövidebb szakaszon, de a Szabadság-híd közelében a pesti parton is hasonló folyamat zajlik.

Budapest számára a városba integrált campus-modell szintén élő hagyomány. Belvárosunk számos oktatási intézmény helye, és ez egy olyan érték, melynek méltó fenntartása kiemelt városfejlesztési cél lehet. Szerencsére a közelmúlt állami és PPP finanszírozású épületfelújításai, új beépítései azt bizonyítják, hogy a 18. század óta a pesti történeti városszövetben szét-szórva megjelenő felsőoktatási intézmények a jövőben is élhetnek itt. Így fiatalságunk szellemét a budapesti települési táj különleges környezeti minősége öntudatlanul is jelentősen formálja.

Budapest városközpontjában tanító egyetemi oktatóként ezt nem is gondolhatnám másként...

A publikáció az MTA Bolyai János Kutatási ösztöndíj támogatásával készült.

13. kép/pict.:

Az épületsávokat gyalogos passzázsok vágják keresztül, és a lakóházak saját, az utca terétől kerítéssel elválasztott magánkerttel rendelkeznek. / Pedestrian passages lead through the blocks and the housings have private gardens.

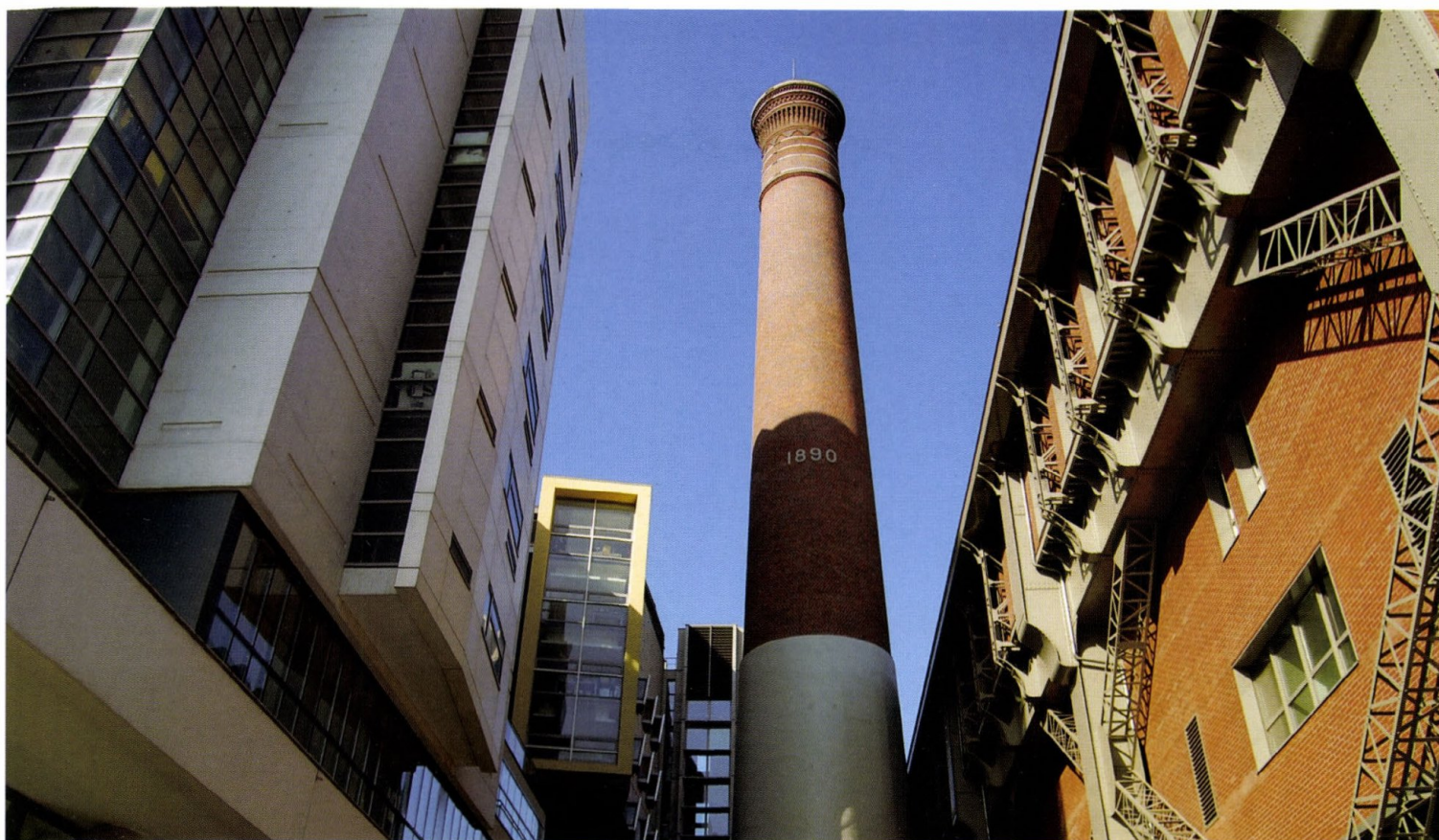
14. kép/pict.:

A Val de Seine építésziskola (tervező: Frédéric Borel) / Paris Val de Seine School of Architecture (architect: Frédéric Borel).

15. kép/pict.:

Az építésziskola a Szajna felől / View of the architectural school from the Seine

the place of numerous educational institutes sustaining an urban value. The respect and the maintenance of this situation should be a main objective of the city's development. Building reconstructions and new constructions made by the state or a public private partnership in the near past proves that higher education institutes dispersed in the historical urban fabric of Pest since the end of the 18th century will live here in the future too. Thus the exceptional environmental quality of the urban

landscape of Budapest forms significantly our youth's spirit, as well.

As a university lecturer in the centre of Budapest I could not think otherwise... ©

This paper was supported by the János Bolyai Research Scholarship of the Hungarian Academy of Science.

Felhasznált irodalom / References

Benkő Melinda – Fonyódi Mariann (2009). *Glocal city – kortárs európai városépítéset*, Terc Kiadó, Budapest.

Chadych, Danielle - Leborgne, Dominique (1999). *Atlas de Paris : Evolution d'un paysage urbain*, Parigramme, Paris.

Lipsky, Florence – Rollet, Pascal (2009). *Les 101 mots de l'architecture à l'usage de tous*, Archibooks + Sautereau Éditeur, Paris.

Campus Budapest – Univerzítás a város szövetében (2004). szerk.: Buza Péter, Budapesti Városvédő Egyesület, Budapest.

<http://hu.wikipedia.org>

http://www.okm.gov.hu/letolt/statisztika/okt_evkonyv_2008_2009_091207.pdf